

Norwegian University of Life Sciences

**INTERNATIONAL SECURITY STUDIOS:
managerial, technical, legal, environmental, informative
and psychological aspects**

*international
collective
monograph*

Volume II

Oslo, Kingdom of Norway – 2024

UDC 327(100)-049.5

I 61

DOI 10.5281/zenodo.10846686

Recommended for publication by the academic council of NMBU (protocol №. 12 dated 11. 03.2024)

Editorial committee:

Elin Kubberod, Professor, Prorektor for utdanning NMBU (Oslo, Kingdom of Norway);

Olha Balynska, Doctor of Law, Professor, Vice-rector of Lviv State University of Internal Affairs (Lviv, Ukraine);

Maksym Korniienko, Doctor of Law, Professor, Vice-rector of Odessa State University of Internal Affairs (Odessa, Ukraine).

Oleg Batiuk, Doctor of Law, Associate Professor, Chairman of the Board of the NGO "IESF" (Kyiv, Ukraine);

Reviewers:

Andrea Carugati, Professor, School of Economics and Business Sciences NMBU (Oslo, Kingdom of Norway);

Serhii Bielai, Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Professor of the State Security Department National Academy of the National Guard of Ukraine (Kharkiv, Ukraine);

Valeriy Kolesnyk, Doctor of Legal Sciences, Professor, Professor National Academy of Security Service of Ukraine (Kyiv, Ukraine).

M 58 International security studios: managerial, technical, legal, environmental, informative and psychological aspects. *International collective monograph. Volume II. NMBU, Research and Education.* 2024. – 605 p.

The International collective monograph is the result of the generalization of the conceptual work of scientists who consider current topics from such fields of knowledge as: management, technical sciences, law, ecology, information sciences and psychological sciences through the prism of international security studies.

For scientists, educational staff, PhD candidates, masters of educational institutions, university faculties, stakeholders, managers and employees of management bodies at various hierarchical levels, and for everyone, who is interested in current problems of management, technical sciences, law, ecology, information sciences and psychological sciences through the prism of international security studies.

ISBN 978-82-327-0549-9

© NMBU 2024;

© The collective of authors 2024.

External resources

Indexed in

 OpenAIRE

Copyright NIFU: CC BY 4.0

AUTHORS:

CHAPTER 1.

Iryna V. BASYSTA

Doctor of Legal Sciences, Professor
Professor at the Department of the Criminal
Procedure and Criminology
Lviv State University of Internal Affairs
Member of the Academic Advisory Council
under the Supreme Court
(26, Horodotska str, Lviv, 79007, Ukraine)
basysta-i@ukr.net,
<https://orcid.org/0000-0001-9707-7386>

CHAPTER 3.

Victor BESCHASTNYI

Head of the Secretariat of the Constitutional
Court of Ukraine,
Doctor of Science of Law,
Full Professor, Honored Lawyer of Ukraine,
Kyiv, Ukraine
beschastnyy.vm@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-4650-7371>

Ielyzaveta LVOVA

Doctor of Science of Law, Full Professor,
Professor at Constitutional and International
Department, Institute of Law and Security,
Odessa State University of Internal Affairs,
Odessa, Ukraine
ielyzavetalvova@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-3381-3185>

CHAPTER 5.

Ihor HANENKO

Candidate of Legal Sciences, Associate
Professor, Associate Professor of the
Department of Criminal Procedure and
Criminalistics of the
Odessa State University of Internal Affairs
isganenko2@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-9993-1117>

CHAPTER 2.

Oleg BATIUK

Doctor of Law, Assistant Professor
Professor of the Department
of National Security
Lesya Ukrainka Volyn National University
(m. Lutsk Ukraine)
olegbatiukibrlpnt@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-2291-4247>

Iryna HRUSHKO

Candidate of Legal Sciences,
Department of national security
Lesya Ukrainka Volyn National University
(m. Lutsk Ukraine)
iragryshko167@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-8444-4706>

CHAPTER 4.

Tetiana BORODENKO

PhD in Economics, Associate Professor of the
Department of Finance named after V. Fedosov,
Kyiv National Economic University named
after Vadym Hetman,
(54/1, Beresteysky prospect (Prospect
Peremogy), 03057, Kyiv, Ukraine)
borodenko.tetiana@kneu.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0003-3202-5491>

CHAPTER 6.

Viktoriiia HOLUBIEVA

Ph. D. (in Law), Professor,
Professor of the Department of Public and
International Law
Kyiv National Economic University named
after Vadym Hetman
(54/1, Beresteiska Avenue, Kyiv, 03057,
Ukraine)
vicgolubeva@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-3903-3451>

AUTHORS:

CHAPTER 7.

Kateryna HURKOVSKA

senior lecturer of the Department of
Administrative Law and Administrative
Process of the Lviv State University of Internal
Affairs

(Ukraine, 79007, Lviv, 26 Horodotska St.)

gurkovska.kateryna@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-5026-626X>

Volodymyr BRATKOVSKYI

Doctor of Law, Associate Professor
of the Department of Administrative Law and
Administrative Process

Lviv State University of Internal Affairs,
(Ukraine, 79007, Lviv, 26 Horodotska St.)

v.bratkovskyi@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-0382-3611>

CHAPTER 9.

Marat KOVAL

Candidate of Legal Sciences,
judge of the Fifth Administrative
Court of Appeal

rezident.yug@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0005-4781-6431>

CHAPTER 11.

Anatolii NIKITIN

Candidate of Legal Sciences. Associate
Professor.

Vice-rector of the Odessa State University of
Internal Affairs,
Odessa, Ukraine

ugsbeplumvs@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-1376-6764>

CHAPTER 8.

Oleksandr KALINICHENKO

PhD, Captain, Deep sea captain.
chief122@ukr.net,

<https://orcid.org/0000-0003-1273-7328>

Olena SIMONENKO

senior lector

National Academy of the Security Service of
Ukraine.

Special Department of the Study- Scientific
Institute of the State Security
(22, Mychayla Maksymovycha str., Kyiv,
03022, Ukraine)

Alena551255@ukr.net,

<https://orcid.org/0009-0000-7774-994X>

CHAPTER 10.

Oksana MOROZ

candidate of legal sciences, associate professor,
Associate Professor of the Department of
Administrative Law and Administrative
Process, Lviv State University
of Internal Affairs.

Lviv, Ukraine.

ksunya_82@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-0574-1118>

CHAPTER 12.

Kostiantyn OROBETS

PhD in Law, Associate Professor,
Assistant at the

Department of Criminal Law Policy,
Yaroslav Mudryi National Law University
(77 Hryhoriia Skovorody St., Kharkiv, 61024,
Ukraine)

k.m.oropec@nlu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0001-8783-3950>

AUTHORS:

CHAPTER 13.

Alina POMAZA-PONOMARENKO

Doctor of Sciences in Public Administration,
Senior Researcher, Head of the Scientific
Department for State Security Problems,
Training Research and Production Centre of
National University of Civil
Protection of Ukraine
(61024, Ukraine, Kharkiv,
str. Chernyshevska, 94)
pomaza.ponomarenko@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-5666-9350>

Dmytro TARADUDA

PhD in Technical Science, Associate professor,
Deputy Head of Department of organization
and technical support of emergency rescue
works of National University of Civil
Protection of Ukraine
(61024, Ukraine, Kharkiv,
str. Chernyshevska, 94)
taraduda_dv@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-9167-0058>

CHAPTER 15.

Tetiana VOLOSHANIVSKA

Candidate of Legal Sciences, Associate
professor,
Head of the International Cooperation
Department of the
Odesa State University of Internal Affairs
t.voloshanivska@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-1060-5412>

CHAPTER 14.

Maryna TOPORKOVA

PhD in law, Associate Professor
State Biotechnological University, Department
of Law and European Integration,
(44, Alchevskiyh Street, 61002, Ukraine)
Senior researcher
Utena University of Applied Sciences,
(Maironio g. 7, Utena, 28142, Lithuania)
m.toporkova77@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-3545-1448>

CHAPTER 16.

Igor FOLVAROCHNYI

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate
Professor at the Department of Psychology and
Pedagogy,
National University of Ukraine on Physical
Education and Sport
(1, Fizkultury Street, Kyiv, 02000, Ukraine)
igor.folv@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0002-9369-0199>

Anton HAK

Master's degree,
National University of Ukraine on Physical
Education and Sport.
(1, Fizkultury Street, Kyiv, 02000, Ukraine)
gakanton@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0009-5968-6557>

CHAPTER 13.

PUBLIC (SOCIETY'S AND CIVIL) SECURITY IN UKRAINE: IMPORTANCE TO GUARANTEE SECURITY SYSTEM IN EUROPE

Alina POMAZA-PONOMARENKO

Doctor of Sciences in Public Administration, Senior Researcher, Head of the Scientific Department
for State Security Problems, Training Research and Production Centre of National University of
Civil Protection of Ukraine

(61024, Ukraine, Kharkiv, str. Chernyshevskya, 94)

pomaza.ponomarenko@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-5666-9350>

Dmytro TARADUDA

PhD in Technical Science, Associate professor, Deputy Head of Department of organization and
technical support of emergency rescue works of National University of Civil Protection of Ukraine

(61024, Ukraine, Kharkiv, str. Chernyshevskya, 94)

taraduda_dv@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-9167-0058>

Abstract. The genesis of scientific opinion on the definition of the concepts of “public security,” “civil security” and “society’s security” was studied. A substantial distinction between these concepts, including the legal one, was determined. In this context, it was proposed to introduce changes to the legal framework in the field of public security that is currently in effect in Ukraine in order to bring a number of legal instruments into conformity. Moreover, the drivers supporting public security, including society’s and civil security, were defined. It is proved that these drivers are the driving force for institutional implementation of top priority projects and initiatives characterized by their proactive and reactive nature in order to support the proper level of security system. The institutional nature of the drivers supporting the system of public security in Ukraine, as well as the importance of efficient use of needed resources (financial, human, informational, etc.) are emphasized. It is discovered that the influence of exogenous factors caused an active introduction by EU member states of projects and initiatives aimed at sustainable development in the field of environmental security, mitigation of risks of social emergencies, etc. The analyzed experience of

Balkan countries demonstrates that after the termination of armed conflicts on their territory (during the period from 1991 to 2001), the following issues became urgent: attraction of global community to financing of post-war reconstruction programmes in these countries, harmonization of their development with the course of European integration, and improvement of the level public security. It is determined that the positive administrative practices only started to develop in Ukraine in the field of the system of public security. However, in the long run, these practices may become exemplary for the world in general and for Europe in particular.

Keywords: public security, society's security, civil security, Europe, Ukraine, state policy, public authorities, legislation, EU civil protection mechanism.

ПУБЛІЧНА (ГРОМАДСЬКА ТА ЦИВІЛЬНА) БЕЗПЕКА В УКРАЇНІ: ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ГАРАНТУВАННЯ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ В ЄВРОПІ

Анотація. Досліджено генезу наукової думки щодо визначення понять «публічна безпека», «цивільна безпека» і «громадська безпека». Установлено змістовну диференціацію цих понять, у т. ч. правову диференціацію. У цьому контексті запропоновано внести зміни до чинної правової бази України у сфері публічної безпеки в напрямку узгодження положень низки правових актів. Крім того, визначено драйвери забезпечення системи публічної безпеки, що включає громадську та цивільну. Обґрунтовано, що ці драйвери є рушійними силами, які передбачають інституційну реалізацію першочергових проектів та ініціатив, що відзначаються «проактивністю» або «реактивністю» з метою підтримання належного рівня системи безпеки. Наполягається на інституційному характері драйверів забезпечення системи публічної безпеки України, а також на важливості раціонального використання ресурсної бази, необхідної для цього (фінансової, кадрової, інформаційної тощо). Виявлено, що вплив позасистемних факторів зумовив активне впровадження країнами-членами ЄС проектів та ініціатив щодо забезпечення сталого розвитку в напрямку екологічної безпеки, зменшення ризиків надзвичайних ситуацій соціального характеру та ін. Проаналізований досвід функціонування Балканських країн засвідчив, що після завершення на їх території збройних конфліктів (у період з 1991 по 2001 рр.) актуалізувалися питання щодо залучення світового співтовариства до фінансування програм післявоєнної відбудови цих країн, гармонізації їхнього розвитку з курсом європейської інтеграції та підвищенням рівня публічної безпеки. Установлено, що в Україні ще тільки напрацьовується позитивна управлінська практика щодо забезпечення системи публічної безпеки, але в перспективі ці практики можуть стати взірцевими для світу загалом і Європи зокрема.

Ключові слова: публічна безпека, громадська безпека, цивільна безпека, Європа,

Україна, державна політика, органи публічної влади, законодавство, Механізм цивільного захисту ЄС.

Вступ. Через повномасштабну агресію РФ проти України активізувалися питання забезпечення її сталого територіального розвитку та гарантування системи публічної безпеки. Такий розвиток, у свою чергу, включає соціальні, екологічні та соціальні аспекти. Складності ситуації під час забезпечення сталого розвитку України в межах цих аспектів додає те, що вона має реалізовувати це в період воєнних конфліктів і в післявоєнний час. Зрозуміло, що воєнний стан унеможливорює такий розвиток апіорі, тому коректніше говорити, з одного боку, про створення базису для сталого розвитку та публічної безпеки в майбутньому («проактивне управління»). А з другого – про вжиття антикризових заходів, про введення «режиму ручного управління», «реактивного реагування».

Варто відзначити, що створенням такого інституційного підґрунтя свого часу відзначалася низка європейських країн. Так, збройні конфлікти, що відбувались у період з 1991 по 2001 рр., увійшли в історію як югославські війни. Вони набули поширення в Балканських країнах – Боснії і Герцеговини, Північної Македонії, Словенії, Хорватії, Сербії, Чорногорії, Косово (Бульба В., Оробей В., 2023). Аналіз досвіду цих країн дає підстави стверджувати, що він відзначався інституційним залученням світового співтовариства до фінансування програм післявоєнної відбудови Балканських країн, гармонізацією їхнього розвитку з курсом на європейську інтеграцію та підвищення рівня публічної безпеки. Ці «проактивні» і «реактивні» заходи є драйверами інституційного забезпечення, з одного боку, поступального стійкого розвитку, а з другого боку, антикризового управління. Такі заходи потрібно реалізувати й Україні сьогодні та після закінчення російсько-української війни. Усе це засвідчує актуальність і важливість обраної проблематики дослідження.

Проблематика публічного управління системою безпеки, що включає публічну, громадську та цивільну, розроблялася в наукових роботах вітчизняних і зарубіжних учених Л. Берга (Berg L., 2020), В.-К. Бразової (Brazova V.-K., 2014), В. Бульби та В. Оробей (Бульба В., Оробей В., 2023), А. Воденичарова (Vodenitcharov A., 2015), Гурського С. (Górski S., 2016), Т. Еломаа та А. Халонена (Elomaa T., Halonen A., 2007), С. Калояннідіса, М. Пасхаліду та Ф. Хацітеодорідіса (Kalogiannidis S., Paschalidou M., Chatzitheodoridis F., 2023), Е.Дж. Кіршнера, Х. Фануліса та Х. Дориссена (Kirchner E., Fanoulis E., Dorussen H., 2015), С. Козей (Koziej S., 2011), О. Кучеренко (Кучеренко О., 2014), В. Михайлова (Михайлов В., 2021), О. Ремеза (Ремез О., 2021), М. Хойтинк (Hoijtink M., 2014) та ін.

Не применшуючи наукових здобутків закордонних і вітчизняних науковців, можемо

відзначити, що повномасштабна агресія проти України зумовила актуалізацію проблематики реалізації першочергових і стратегічних проектів й ініціатив, спрямованих на гарантування системи публічної безпеки. У цьому контексті важливим є також проведення ґрунтовних наукових розвідок щодо виокремлення позитивних закордонних практик гарантування громадської та цивільної безпеки. Відтак, зазначимо, що існує необхідність в обґрунтуванні загально державної ідеології, що покликана підвищити рівень безпеки населення, адже безпека для нього – це безпека, яка виходить від суспільства у вигляді соціальної згуртованості, вдоволеності, емпатії, зацікавленості, стабільності та ін.

Отже, метою цієї наукової розробки є дослідження особливостей забезпечення публічної (громадської та цивільної) безпеки в Україні з позиції гарантування безпеки в Європі. Зважаючи на поставлену мету дослідження, визначено такі науково-теоретичні та практико орієнтовані завдання:

- систематизувати наукові думки щодо визначення понять «публічна безпека», «громадська безпека» і «цивільна безпека»;
- проаналізувати сучасні європейські практики забезпечення системи публічної безпеки;
- визначити драйвери системи публічної безпеки України в контексті забезпечення її євроінтеграції.

Гене́за наукової думки щодо визначення понять «публічна безпека», «громадська безпека» і «цивільна безпека»

Сьогодні у теоретичній і практичній площинах використовують поняття «громадський порядок», «громадська безпека», «цивільна безпека», а віднедавна – «публічна безпека». Поява останньої терміноконструкції загострила вже існуючу проблему. Вона полягає у тому, що нормотворець, використовуючи термін «публічна безпека» не пропонував його тлумачення, наповнюючи змістом, залежним від цілей і завдань, поставлених для вирішення конкретним нормативно-правовим актом. Водночас у чинних правових актах України уже набуває поширення використання термінів «безпека людини», «безпечне середовище», «громадська безпека і порядок», «публічна безпека і порядок», «публічна (громадська) безпека» тощо, без узгодження і пояснення співвідношення цих понять.

Очевидно, що дана ситуація створює певні проблеми у правозастосовній та управлінській практиці, оскільки, визнаючи забезпечення громадської безпеки і порядку пріоритетним завданням діяльності сил безпеки, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та громадськості щодо реалізації і захисту національних інтересів від впливу загроз, предметом Стратегії громадської безпеки та цивільного захисту

України, визнаючи громадську та публічну безпеку об'єктами адміністративно-правової, а громадську безпеку і громадський порядок – об'єктами кримінально-правової охорони, законодавець не надає корелятивного зв'язку цих понять у законотворчій діяльності. Погоджуємося з Н. Піх (*Піх Н., 2015*), що це, у свою чергу, не може не позначатись на формуванні та функціонуванні організаційно-правових механізмів забезпечення громадської (публічної) безпеки у державі в цілому й у Європі загалом.

Обґрунтуванню теоретичних основ публічної безпеки присвячені наукові роботи закордонних учених А. Голєбьовської (*Gołębiowska A., 2016*), С. Дворецького (*Dworecki S., 2011*), Т. Еломаа та А. Халонен (*Elomaa T., Halonen A., 2007*), С. Козей (*Koziej S., 2011*) та ін. Вітчизняними науковцями публічна безпека розглядається як засіб для формування галузевого поняття «безпеки», зокрема «національної безпеки» у межах деваріативності підходів, що охоплюють вивчення цього поняття в онтологічному, гносеологічному та аксіологічному аспектах.

Так, Г. Корж (*Корж Г., 2020*), О. Ремез (*Ремез О., 2021*) розглядають публічну безпеку в контексті забезпечення цивільної безпеки як відсутність реальних і потенційних загроз життю й здоров'ю окремого громадянинові та суспільству загалом, що досягається за рахунок акту втручання з метою попередження та відвертання небезпек у середовищі життєдіяльності людей і під час надзвичайної ситуації.

Крім того, В. Михайлов (*Михайлов В., 2021*) характеризує публічну та цивільну безпеку як об'єкт державного регулювання щодо забезпечення стану захищеності життєво важливих для держави, суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини з урахуванням актуальних загроз, що забезпечується правоохоронними органами, силами цивільного захисту й органами загальної компетенції, на які законами України покладено функції із забезпечення національної безпеки України.

Закордонні вчені характеризують цивільну безпеку (civil security) як аналог військової безпеки або відмежовують її в окремий сектор безпеки, відмінний від військового, використовуючи синонімічно до таких термінів, як національна безпека, кризове управління або цивільний захист (*Кучеренко О., 2014*). Відтак, поняття «цивільна безпека» відображає якісні зміни від поняття «цивільної оборони», що пов'язується з періодом «холодної війни». За свідченням В.-К. Бразової (*Brazova V.-K., 2014*), Т. Еломаа і А. Халонен (*Elomaa T., Halonen A., 2007*), сьогодні дослідження цивільної безпеки спрямовуються на ймовірність виникнення, потенційні наслідки і вплив кризових ситуацій на соціальне, економічне та навколишнє середовище, що передбачає формування публічної безпеки, захист людей, майна й навколишнього середовища від нещасних випадків, стихійних лих і катастроф, і як

запобігання цих явищ.

Розгляд наукових напрацювань, проіндексованих у наукометричній базі Web of Science, дає підстави стверджувати, що серед них понад 20 тисяч присвячені визначенню проблематики щодо забезпечення цивільної (публічної) безпеки (табл. 1). Якщо ж промоніторити цю наукометричну базу на предмет пошуку публікацій на тематику цивільного захисту (civil protection), то можна відшукати серед них понад 42 454, а тематиці суто цивільній обороні (civil defense) присвячено понад 13 512 наукових робіт.

Таблиця 1

Аналіз наукових напрацювань щодо забезпечення цивільної (публічної та громадської) безпеки, проіндексованих у наукометричній базі Web of Science

№ з/п	Представники групи вчених, які досліджували безбар'єрний сталий розвиток туризму	Назва вектору наукового дослідження щодо забезпечення безбар'єрного сталого розвитку туризму	Рік наукової публікації
1	Кіршнер Е.Дж., Фаноуліс Е., Доруссен Х. (<i>Kirchner E.J., Fanoulis E. and Dorussen H., 2015</i>)	Визначено особливості цивільної (громадської) безпеки ЄС крізь призму національної стійкості	2015 р.
2	Воденичаров А. (<i>Vodenitcharov A. (2015)</i>)	Досліджено публічні та цивільні аспекти національної безпеки	2015 р.
3	Хойтінк М. (<i>Hoijtink M., 2014</i>)	Розглянуто переваги появи «нового» ринку цивільної безпеки в Європі	2014 р.
4	Берг Л. (<i>Berg L.A., 2020</i>)	Охарактеризовано цивільно-військові відносини та роль сил безпеки у повоєнній політиці	2020 р.
5	Горські С.С. (<i>Górski S., 2016</i>)	Визначено дослідницькі проекти, що реалізуються у сфері цивільного захисту та безпеки	2016 р.
6	Калояннідіс С., Паскалідіду М., Хацитеодоридіс Ф. (<i>Kalogiannidis S., Paschalidou M. and Chatzitheodoridis F., 2023</i>)	Досліджено відносини між кібербезпекою та цивільною безпекою у Греції	2023 р.
7	Глосарій з Європейської конвенції з прав людини (<i>GLOSSARY, 2011</i>)	Використано термін «public safety», якому дається переклад як громадська чи державна безпека	2011 р.

Підкреслимо, що Глосарій з Європейської конвенції з прав людини (*GLOSSARY, 2011*), розроблений Відділом з питань впровадження прав людини на національному рівні Генерального директорату з прав людини і верховенства права в межах освітньої програми Ради Європи у сфері прав людини для фахівців у галузі права, містить зокрема формулювання «public safety». Цьому терміну дається переклад як громадська чи державна безпека. Водночас

майже всі англомовні джерела до будь-якого безпекового терміну застосовують варіант саме «security».

Звернімо увагу, що вчений В. Фатхутдінов (*Фатхутдінов В., 2014*) акцентує увагу на наявності значної кількості, переважно доктринальних, тлумачень громадської (публічної) безпеки. Науковець слушно наголошує на доцільності розробки уніфікованого поняття та його законодавчого закріплення.

При цьому певних учених можна умовно віднести до тієї чи іншої групи, представники якої пропонують власне визначення поняття публічної (громадської) безпеки. Уважаємо, що до першої групи доречно зарахувати В. Доненко (*Доненко В., 2011*), О. Кучеренко (*Кучеренко О., 2014*) та ін., які розглядають публічну (громадську) безпеку як стан захищеності духовних та матеріальних цінностей суспільства, встановленого порядку діяльності, майнових та немайнових прав, свобод кожної людини цього суспільства від зовнішніх та внутрішніх загроз, який забезпечує умови для їх нормальної життєдіяльності та розвитку. Таке визначення поняття публічної безпеки є близьким до того, що міститься у чинному законодавстві у сфері національної безпеки України.

До другої групи можна віднести М. Небеську, яка публічну (громадську) безпеку характеризує як стан суспільних відносин, який запобігає загрозі заподіяння шкоди й забезпечує тим самим їх нормальне функціонування (*Небеська М., 2011*). Схожу позицію відстоює В. Кривенда (*Кривенда В., 2009*), пропонуючи таке визначення публічної безпеки: це система суспільних відносин, урегульованих правовими нормами, яка склалася через діяльність державних органів і громадських організацій щодо попередження, припинення та ліквідації негативного впливу джерел підвищеної небезпеки та надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру на особисту безпеку громадян, реалізацію її прав, свобод і соціально-значимих потреб, безпеку суспільства та розвиток його матеріальних і духовних цінностей, а також безпеку держави, збереження її територіальної цілісності, суверенітету та конституційного ладу. Як бачимо цей науковий підхід у визначенні публічної безпеки є близьким до її структурної характеристики, що передбачає виокремлення громадської та цивільної безпеки. До речі, такий підхід використовують також і в закордонній управлінській практиці. Свідченням цього є визначення публічної безпеки, що міститься в Міжнародній поліцейській енциклопедії: «це система суспільних відносин, врегульованих правовими нормами з метою забезпечення безпеки особи, громадського спокою, сприятливих умов праці і відпочинку громадян, нормального функціонування державних органів, громадських об'єднань, підприємств, установ і організацій від загрози, що походить від злочинних та інших протиправних посягань, порушення порядку користування джерелом

підвищеної небезпеки, предметами і речовинами, вилученими з вільного обігу, явищ негативного техногенного і природного характеру, а також особливих обставин» (*Міжнародна поліцейська енциклопедія, 2003*).

До третьої групи вчених можна віднести Є. Ольховського, який розглядає публічну безпеку насамперед в контексті забезпечення громадської безпеки, причому з акцентуванням на ролі громадського порядку. Власне кажучи, автор пропонує під публічною (громадською) безпекою розуміти стан громадського порядку, порядку діяльності держави та громадських формувань, охорони прав і свобод громадян, захищеності від внутрішніх та зовнішніх загроз. При такому співвідношенні зазначених категорій будь-яке порушення громадського порядку містить у собі певну громадську (суспільну) небезпеку, а наявна громадська небезпека порушує громадський порядок. Отже, сутність заходів громадської (публічної) безпеки полягає у попередженні небезпечних загроз для життя та здоров'я людей (*Ольховський Є., 2004*).

У продовження відзначимо, що розгляд наукової думки щодо співвідношення понять «громадська (публічна) безпека» і «громадський порядок», у свою чергу, дозволяє умовно виділити ще три групи науковців. Перша група вчених (І. Веремєєнко, Є. Ольховський та ін.) вважає, що поняття громадського порядку не тільки ширше за поняття громадської безпеки, а й охоплює його (*Ольховський Є., 2004*). Вони обґрунтовують це при визначенні змісту громадського порядку, посилаючись на ознаки, які притаманні громадській (публічній) безпеці. На погляд представників другої групи (П. Матишевський, Н. Піх та ін.), поняття громадської (публічної) безпеки є більш ємним, адже включає в себе поняття «громадський порядок», тим самим звужуючи зміст останнього (*Піх Н., 2015*). Третя група вчених (Ф. Колонтаєвський, Р. Ширшикова та ін.) наполягають на тому, що ці два поняття у правовій доктрині існують окремо один від одного та мають безпосередній зв'язок (*Ширшикова Р., 2012*). На думку вченої, зміст громадського порядку пов'язаний зі змістом громадської (публічної) безпеки, остання, у свою чергу, являє собою відносини, пов'язані з відверненням або ліквідацією шкідливих для життя й здоров'я людини наслідків, що викликані небезпечною для оточуючих поведінкою людей або дією стихійних сил природи (*Ширшикова Р., 2012*).

До речі, зарубіжні науковці також по різному дають визначення поняття «безпеки» та «громадської (публічної) безпеки», базуючись на тому, яка власне інституція на практиці забезпечує публічну безпеку й правопорядок в країні. У дослідженнях Ж. Веделя (*Ведель Ж., 1974*) безпека розглядається як «діяльність, спрямована на попередження небезпеки, яка загрожує колективу (приватним особам), починаючи від попередження заколотів проти безпеки держави і закінчуючи запобіганням нещасних випадків». Американська наукова

школа звертає увагу, що громадська (публічна) безпека безпосередньо пов'язана із соціально-економічною сферою. Учені підкреслюють, що поняття «громадська безпека» в американців асоціюється з відчуттям «власного благополуччя (частини загального)», відповідно небезпека пов'язана із втратою (ймовірною чи реальною) цього відчуття чи конкретно «доходу» (Pih H., 2015). У цьому контексті зростає роль держави та її апарату щодо забезпечення громадської (публічної) безпеки, а також створення сприятливих умов для добробуту населення (канадська наукова школа) чи запобігання реальної загрози/небезпеки суспільству (підхід країн Північної Америки).

Отже, визначення заходів із забезпечення публічної безпеки потребує застосування комплексного підходу (рис. 1). Він дозволяє наполягати, що зі зміною сприйняття загроз змінився об'єкт безпеки, змістивши акценти у бік первинної – публічної безпеки. У такій перспективі розглядаються загрози, які становлять найбільшу небезпеку для населення. Серед таких загроз варто виокремити стихійні лиха, аварії, терористичні акти чи критичні несправності інфраструктури, загрози суспільно-політичного та іншого характеру тощо. У продовження відзначимо, що ідея парадигмального розвитку публічної безпеки близька до питань, пов'язаних із забезпеченням безпеки людини та її прав (Помаза-Пономаренко А., Древаль Ю., 2019).

Ураховуючи таку особливість публічної безпеки, вважаємо, що її поняття дає можливість по-новому розглядати механізми досягнення необхідного рівня безпеки людей, зокрема, у межах міжнародного гуманітарного права через діяльність закордонних і вітчизняних інституцій (рисю 1). Відтак, ці механізми можна назвати інституційними, що представляють собою форму вираження елементів системи державного управління.

Рис. 1. Місце публічної безпеки в системі державного управління

Джерело: авторська розробка

Серед цих складників можна виокремити суб'єктів й об'єкт впливу, правове й організаційне забезпечення, що передбачає застосування правових, організаційних, інформаційних та інших ресурсних методів. На рис. 1 представлено місце публічної безпеки в системі державного управління, зокрема, така безпека відіграє роль об'єкту впливу, що, у свою чергу, складається з громадської та цивільної безпеки.

Підставою для висловлення такої гіпотези щодо структуризації публічної безпеки є проаналізовані вище наукові думки теоретиків і практиків державного управління в межах обраної проблематики. Ураховуючи ці думки, *публічну безпеку* рекомендуємо розглядати як необхідний і динамічний стан відносної неуразливості суспільства загалом й окремо взятих громадян зокрема, сконцентрований у соціальних цінностях, правових нормах, інформаційному та навколишньому середовищі, що (стан) забезпечується шляхом прийняття управлінських рішень для безпечного життя та діяльності в умовах впливу природних, техногенних, військових та інших загроз. На наше переконання, дане визначення доречно закріпити в чинному законодавстві у сфері національної безпеки України, детальніше про це

йтиметься в роботі далі.

Сучасні європейські практики забезпечення системи публічної безпеки

Вплив позасистемних факторів (як-то пандемія COVID-19) зумовив уточнення завдань функціонування ЄС у напрямку інституційного забезпечення системи публічної безпеки, що включає громадську та цивільну. Сьогодні серед цих напрямків інституційного забезпечення важливими визнано підтримку здорового соціально-економічного відновлення Європи з метою унеможливлення виявів хаосу та невдоволення серед населення, соціальної апатії та кризи тощо. На підтримку соціально-економічних систем в ЄС було виділено 2 018 млрд євро (у поточних цінах), які мають бути використані протягом 2021-2027 рр. При цьому першочерговість у реалізації цього «портфелю» фінансових ресурсів віддається проектам й ініціативам, спрямованим на забезпечення екологічної безпеки, цифровізацію економіки, зменшення ризиків безробіття та надзвичайних ситуацій соціального характеру (*Бульба В.Г., Оробей В., 2023*). Можемо в систематизованому вигляді зазначити такі соціально спрямовані драйвери забезпечення стійкого розвитку ЄС у соціальному, економічному й екологічному векторах, покликані підвищити рівень публічної безпеки:

– Європейський кліматичний пакт, що становить частину Європейського Зеленого курсу, і передбачає реалізацію стратегії розвитку сталої, чистої, безпечної та здорової Європи. Складові цієї стратегії: збереження та відновлення біорізноманіття; чиста, безпечна й доступна енергія; енергоефективне будівництво та реконструкція; перехід до циркулярної економіки; нульове забруднення довкілля; сталий та «розумний» транспорт; справедлива, здорова та екологічна система продовольства тощо;

– Європейський соціальний фонд, що спрямований на надання допомоги людям в отриманні роботи або підвищенні ними своєї освітньо-професійної кваліфікації. Функціонування цього фонду включає реалізацію: 1) Програми молодіжних гарантій (надається допомога молодим людям (віком до 30 років) під час виходу на ринок праці); 2) Програми «Твоя перша EURES робота» (надається допомога молодим людям у знаходженні роботи в будь-якій країні ЄС); 3) Програми «Волонтери EU Aid», що надає можливості молоді (віком від 18 років) брати участь у гуманітарних проектах у всьому світі та ін.;

– Європейський план боротьби з раком, що представляє собою новий підхід до профілактики, лікування та догляду за онкохворими, а також фінансування новаторських досліджень;

– Європейська обсерваторія електронних ЗМІ, що спрямована на підтримку діяльності незалежних ЗМІ, що перевіряють ті чи інші важливі факти. Така обсерваторія є прикладом функціонування європейського центру боротьби з дезінформацією, сприяння журналістському

професіоналізму та свободі преси;

– Європейська цифрова платформа Europeana, що передбачає надання безперешкодного доступу до 58 млн експонатів із колекцій понад 4 тис. установ культури;

– Програма Erasmus, що забезпечує можливість здобувати освіту або проходити курс навчання в будь-якій країні ЄС;

– Європейська картка медичного страхування, спрямована на гарантування можливість отримати медичне обслуговування, якщо людина захворіла під час подорожі по країнам ЄС тощо (*A Short Guide to the EU, 2023*).

Звичайно, що перераховані вище лише окремі соціально спрямовані заходи у сфері публічної безпеки, за допомогою яких ЄС намагається пом'якшити соціальний розвиток європейських країн та покращити умови життя населення Європи, гарантуючи його право на безпечне життя та довкілля. Звісно, реалізація вищевказаних драйверів забезпечення сталого розвитку та системи публічної безпеки в ЄС відбувається крізь призму створення безбар'єрного простору для життя людей. Аналіз наукових напрацювань дає підстави стверджувати, що найбільш дієві управлінські практики щодо гарантування безбар'єрності та захисту прав громадян напрацьовані в країнах, що впроваджують соціально орієнтовану державну політику, тобто в Скандинавських країнах і Німеччині (*Помаза-Пономаренко А., 2017*). Так, у ФРН забезпечується інклюзивний доступ до працевлаштування за допомогою підвищення кваліфікації та загальної обізнаності громадян. У Німеччині реалізуються управлінські заходи, що сприяють взаємодії працедавців і працівників, які мають інвалідність, похилий вік або дітей (віком до 6 років) чи не мають належного досвіду роботи (*Good Examples on Barrier Free Nature Experience, 2023*). На підтвердження парадигмального розвитку безбар'єрності в Німеччині свідчить також її Національний план дій 2.0, що передбачає імплементацію Конвенції ООН щодо прав осіб з інвалідністю (*Nationaler Aktionsplan 2.0 der Bundesregierung zur UN-Behindertenrechtskonvention*) у сфері освіти, реабілітації, охорони здоров'я, культури, спорту та дозвілля, будівництва та побуту, захисту прав жінок, соціальної підтримки сімей, дітей і молоді та ін. (*Nationaler Aktionsplan 2.0, 2016*). Очевидно, що безбар'єрність у ФРН – це невід'ємна складова всіх сфер суспільної життєдіяльності, що визнана на рівні державної ідеології.

Схожа управлінська практика щодо забезпечення безбар'єрності напрацьована в Данії, Республіці Польща, Швеції та ін. Досвід цих країн щодо забезпечення інклюзивні умови навчання, праці, охорони здоров'я тощо засвідчує, що визначальне місце в цьому процесі займає стимулювання та заохочення працедавців, стейкхолдерів та інших зацікавлених осіб з метою забезпечення безбар'єрності. Така практика є позитивною, адже всі охочі мають

можливості для реалізації прав на працю, освіту, підприємницьку діяльність тощо. У той же час, ще донедавна за кордоном безбар'єрність асоціювалася лише з подоланням фізичних перешкод (облаштуванням пандусів і підйомачів). Проте це поняття є значно ширшим і стосується насправді кожної людини.

У той же час, аналіз європейських практик забезпечення системи публічної безпеки дає підстави стверджувати, що вони насамперед спрямовані на попередження виникнення кризових ситуацій. Проте можливі ситуації, за яких потрібно застосовувати вже оперативні заходи. Сфера їхнього впровадження поширюється не тільки на країни-члени ЄС, а на інших держав, що потребують допомоги в забезпеченні власної публічної безпеки, оскільки не в змозі самотужки справитися з цим. У цьому контексті варто вказати на ще одне з найбільших надбань європейської спільноти у сфері публічної безпеки – Механізм цивільного захисту ЄС. Цей Механізм створений був у 2001 році та представляє собою систему надання міжнародної координованої оперативної допомоги у сфері публічної безпеки в разі виникнення надзвичайних (-ої) ситуацій (-ї). При цьому Механізм активізується під час надання комплексної міжнародної допомоги. Її механізм передбачає, що в разі масштабних і загрозливих надзвичайних ситуацій, з якими держава не може впоратися, вона може звернутися за міжнародною допомогою.

На перший погляд, Механізм цивільного захисту ЄС створений для підвищення результативності функціонування систем запобігання, підготовки та реагування на надзвичайні ситуації (природного й техногенного характеру). І це не обов'язково, що міжнародна допомога в межах зазначеного Механізму надається державам-членам ЄС. Ця допомога у сфері цивільної безпеки може надаватися й іншим країнам. Визначальна ознака функціонування такого Механізму – це підтримка постраждалих країн і координації дій держав-членів Механізму цивільного захисту ЄС. Україна, розуміючи, що збільшується кількість надзвичайних ситуацій, зумовлених повномасштабною агресією, а також її наслідки є важкими, потребує застосування інтегрованого підходу до їх запобігання, що можливо в межах Механізму цивільного захисту ЄС.

Варто відзначити, що він є ключовим інструментом системи цивільного захисту ЄС і включає 33 держави, з яких 27 – це держави-члени ЄС. Так, до складу Механізму входять: Австрія, Англія, Бельгія, Болгарія, Греція, Данія, Естонія, Ірландія, Ісландія, Іспанія, Італія, Кіпр, Латвія, Литва, Ліхтенштейн, Люксембург, Македонія, Мальта, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Україна, Фінляндія, Франція, Хорватія, Чехія, Швеція (*Decision № 1313/2013/EU, 2013*).

Механізм цивільного захисту ЄС розрахований на надання допомоги щодо захисту

населення, довкілля та майна в межах або поза межами Європейського Союзу. У лютому 2023 р. міжнародну допомогу в межах Механізму цивільного захисту ЄС отримала Туреччина. Їй надали допомогу із цивільного захисту 90 країн, які направили 38 міських пошуково-рятувальних команд, включаючи й Україну. При цьому українські рятувальники у Туреччині, де стався потужний землетрус, розібрали 72 завали.

Отже, апіорі Механізм активізується в умовах «надзвичайної» необхідності, коли потрібна додаткова допомога постраждалій країні в реагуванні на природні й техногенні катастрофи. На жаль, під час реагування на катастрофи, спричинені терористичними актами, ядерними чи радіологічними аваріями, Механізм цивільного захисту застосовується не повною мірою. За таких ситуацій Механізм розрахований на готовність до дії у відповідь у сфері цивільного захисту.

Як відомо, цей Механізм інституційно складається з:

- 1) Координаційного центру з реагування на надзвичайні ситуації;
- 2) Європейського потенціалу реагування на надзвичайні ситуації (це добровільне об'єднання попередньо визначених спроможностей держав-членів);
- 3) підготовлених експертів;
- 4) Загальної системи зв'язку та інформації в надзвичайних ситуаціях;
- 5) контактних пунктів в державах-членах (*Decision № 1313/2013/EU, 2013*).

Вектори функціонування Механізму цивільного захисту ЄС визначаються окремо взятими «модулями», підґрунтя яких становить принцип пріоритетності попередження природних і техногенних катастроф. До речі, на вітчизняних теренах сформульована теза «Запобігти. Врятувати. Допомогти». Очевидно, що в Україні також зацентровано на важливості вжиття насамперед превентивних заходів у сфері цивільного захисту. Цей засадний принцип передбачає сприяння результативному та збалансованому науковому підходу до запобігання та готовності до реагування на НС. Для дієвого реагування на них подекуди необхідно оперативно здійснювати обмін силами та засобами цивільного захисту, конфіденційною інформацією, а також позитивним управлінським досвідом, що отримується під час ліквідації НС.

На підставі аналізу Рішення № 1313/2013/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 17 грудня 2013 р. щодо Механізму цивільного захисту Союзу (*Decision № 1313/2013/EU, 2013*) можемо стверджувати, що набуття членства в цьому механізмі вимагає від потенційної країни-членкині Механізму реалізації низки заходів. Одним із визначальних управлінських заходів під час імплементації Механізму цивільного захисту ЄС є формування необхідного кадрового потенціалу. Кадри – понад усе, як і люди, на яких спрямовано цей Механізм і

Єдина державна система цивільного захисту України. Навчання фахівців є тривалим процесом, на що слід зважати під час імплементації Механізму цивільного захисту ЄС на вітчизняних теренах. Із навчального процесу потрібно починати імплементацію цього Механізму. Англійська мова використовується для процедур, пов'язаних із запитами, контрактами та звітами, а також для інших адміністративних аспектів Механізму. Даний факт засвідчує важливість активізації поглибленого формування в здобувачів вищої освіти та фахівців у сфері публічної безпеки та цивільного захисту навичок і знань з англійської мови.

Відповідно до Механізму цивільного захисту ЄС допомога з боку держав-членів ЄС та Європейської комісії надається лише на запит постраждалої країни, і передбачає відправку рятувальних команд та натуральну допомогу, найчастіше супроводжуючись формуванням міжнародної команди експертів. Їхнім завданням є оцінка ситуації на місцях, визначення потреб і координація допомоги для ефективної взаємодії між рятувальниками та владою постраждалої країни. Для забезпечення більшої гнучкості можуть організуватись додаткові форми підтримки з боку Європейської комісії (наприклад, спрощення доступу до засобів транспортування або співфінансування з боку Європейської комісії з питань логістики). Крім того, країнам, що беруть участь в операції, зазвичай надається доповідь про ситуацію, в якій зібрано інформацію про діяльність усіх країн й організацій з надання допомоги. Це дозволяє уникнути дублювання дій та краще координувати роботу організацій (наприклад, ЄС, ООН, гуманітарних неурядових організацій) у постраждалій країні (*The Joint Statement by the Council and the Representatives, 2008*).

Постраждалі держави-члени направляють запит про допомогу через спеціальну інформаційну платформу. Якщо катастрофа трапляється в державі, яка не є членом ЄС, то ця країна зв'язується з Європейською комісією з дипломатичних каналів. Рятувальні операції в інших країнах можуть проводитися як в автономному режимі, так і як компонент операцій, що здійснюються іншими міжнародними організаціями. Щоразу при запиті Європейська комісія очікує від постраждалої країни уточнень щодо виду й обсягу необхідної допомоги. Група експертів ЄС із цивільного захисту також може бути використана для надання допомоги постраждалим країнам в оцінці ситуації та визначенні потреб.

Для ефективної координації дій між країнами, що надають допомогу й одержують її, при Європейській комісії було створено Центр моніторингу та інформації (далі – ЦМІ). Він виконує функцію командного пункту, який відстежує ризики по всьому світу, збирає заявки та пропозиції про допомогу, а також усіляко сприяє проведенню операцій під егідою Механізму цивільного захисту ЄС.

З метою покращення обміну інформацією між державами-членами ЄС, пунктами зв'язку в них і ЦМІ відповідальні за цивільний захист відомства були з'єднані один із одним через Загальну систему передачі інформації у надзвичайних ситуаціях (далі – ЗСПІНС). Ця інформаційна платформа, крім розміщення запиту, пропозиції допомоги й об'єднання транспортних ресурсів, містить базу даних про можливості держав-членів (так звані «модулі», тобто інформацію про мінімальну чисельність персоналу, обладнання, самозабезпечення та вимоги до розгортання в межах Механізму цивільного захисту ЄС), а також резюме експертів, які можуть брати участь у міжнародних операціях. Загальна система передачі інформації при надзвичайних ситуаціях постійно розширюється: її впроваджують різні відомства, що стежать за забрудненням навколишнього середовища.

Крім ЗСПІНС, Центр моніторингу та інформації також використовує системи раннього попередження й оповіщення, призначені для певних видів надзвичайних ситуацій. Інша перевага ЦМІ полягає у можливості отримання супутникових знімків.

Коли пропозиції про допомогу надходять від держав-членів ЄС, то держава, яка постраждала, самостійно приймає рішення про те, допомогу якої країни вона приймає. Це рішення є основним для запуску транспортних схем і використання наявних ресурсів. Сам Механізм цивільного захисту ЄС не гарантує, що допомога з боку держав-членів ЄС має бути надана безкоштовно. Однак у переважній більшості випадків країни, які пропонують допомогу, надають її на безоплатній основі.

Склад та завдання міжнародної групи експертів з цивільного захисту можуть змінюватися в залежності від характеру надзвичайних ситуацій і можуть не обмежуватися лише оцінкою потреб та координацією допомоги, що надходить. Майже всі експерти такої міжнародної групи проходили навчання у рамках тренувальної програми із застосування Механізму цивільного захисту ЄС. Програма була створена у 2004 р. і зараз складається з 12 курсів, які викладають у кількох навчальних центрах ЄС. Хоча більшість із цих курсів призначені для фахівців, які займаються оцінкою ситуації та здійснюють координацію дій, один із цих курсів розрахований на технічних експертів, які мають спеціальні знання. Кожен курс має теоретичну та практичну частини, до яких застосовуються стандартні операційні процедури та міжнародні рекомендації.

Рішенням Ради (2007/162/ЄС – Євроатом) для реалізації заходів, які вживаються в рамках Механізму цивільного захисту ЄС, був створений фінансовий інструмент цивільного захисту (*Council Decision, 2007*). Кошти, що виділяються, можуть бути витрачені на: 1) запобігання стихійним лихам; 2) підготовку; 3) здійснення заходів з ліквідації наслідків надзвичайних (-ої) ситуацій (-її); 4) підвищення поінформованості. Розглянемо ці вектори

більш детально.

1. Запобігання стихійним лихам. Щороку Європейська комісія оголошує про прийом заявок на проекти щодо запобігання таким лихам. Їхня мета – створення ефективної політики щодо запобігання ним шляхом й оцінки ризиків і загроз, адаптації до змін клімату та розробки інноваційних методів фінансування заходів щодо запобігання стихійним лихам.

2. Підготовка. Інструмент фінансує програму навчання та тренування відповідно до положень Механізму цивільного захисту ЄС, у т.ч. шляхом оголошення конкурсів з організації навчально-тренувальних курсів та покриття витрат на участь експертів із держав-учасниць ЄС. Цей фінансовий інструмент підтримує організацію міжнародних навчань у межах Механізму цивільного захисту ЄС. До них належать аудиторні заняття, польові навчання, функціонування операційних центрів держав-членів, а також проведення рятувальних операцій на місцевості. Єврокомісія щорічно публікує оголошення про конкурси з організації подібних навчань, а також підтримує проведення навчань, присвячених окремим модулям, для груп технічної підтримки та груп експертів з цивільного захисту. Конкурс заявок з проектів підготовки також проходить на регулярній основі для групи держав (принаймні двох), які беруть участь у Механізмі цивільного захисту ЄС.

Варто відзначити, що інституції ЄС продовжують реалізовувати заходи щодо розвитку Механізму цивільного захисту ЄС. У 2018 році Європейський Парламент, Рада ЄС та Єврокомісія досягли згоди щодо перспективних напрямів модернізації Механізму цивільного захисту ЄС. Одним із таких напрямків є створення нового європейського резерву потужностей – резерву rescEU. Він був створений у 2019 р. і передбачає: 1) формування необхідної матеріально-технічної бази (наприклад, залучення пожежних літаків і вертольотів); 2) одночасне посилення заходів щодо запобігання катастрофам; 3) забезпечення готовності сил і засобів, необхідних для за діяння в межах Механізму. Резерв rescEU застосовується у випадках, коли активи обмежені або відсутні. За цих умов ЄС отримує додаткові резервні можливості для допомоги перевантаженим державам-членам Механізму цивільного захисту.

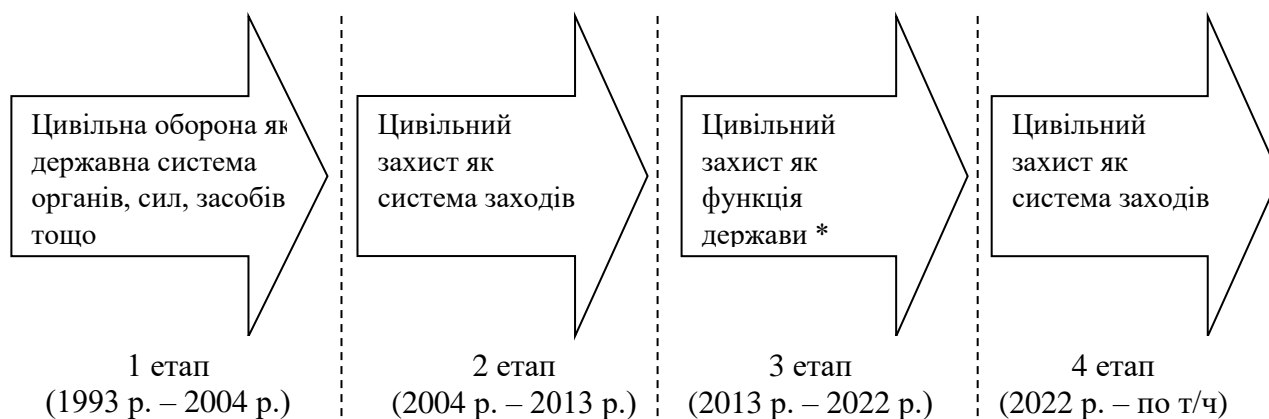
3. Ліквідація наслідків стихійних лих і НС. Цей інструмент покриває витрати на формування групи експертів із цивільного захисту. Єврокомісія бере участь у фінансуванні транспортування рятувальних команд, але тільки в тому випадку, якщо національні сили цивільного захисту вже були розгорнуті та виявилось, що їх недостатньо. Наразі відшкодування може покривати до 50% витрат. Цей інструмент частково покриває витрати, пов'язані з плануванням заходів щодо ліквідації наслідків стихійного лиха, включаючи розробку сценаріїв стихійних лих, картування ресурсів та зустрічі з обміну досвідом.

4. Підвищення поінформованості. Цей інструмент використовується для популяризації

Механізму цивільного захисту ЄС та інших громадянських ініціатив, пов'язаних з цивільним захистом, що також включає оцінку ефективності такого механізму. Держава, яка головує у Раді ЄС, також може звернутися з проханням про співфінансування семінарів із певних аспектів цивільного захисту, обраних як пріоритет у 6-місячний період свого головування. Залучення до роботи такого семінару та Механізму цивільного захисту ЄС в цілому є важливим для кожної країни, у т.ч. й України.

Драйвери системи публічної безпеки України в контексті забезпечення її євроінтеграції

Формування необхідного кадрового корпусу у сфері публічної безпеки та цивільного захисту в Україні вимагає приведення вітчизняної бази у відповідність до міжнародної в зазначеній сфері. Із застосуванням методу історичної формалізації можемо представити процес правового визначення понять «публічна безпека», «цивільна оборона», «цивільна безпека», «цивільний захист» в Україні наступним чином (рис. 2).

* – також у правову площину вводять поняття «громадська безпека», «публічна безпека»

Рис. 2. Правова диференціації понять «цивільна безпека», «цивільний захист», «цивільна оборона», «громадська безпека», «публічна безпека»

Джерело: авторська розробка

Із рис. 2 видно, що на вітчизняних теренах увесь час з моменту проголошення незалежності України триває процес інституційного й організаційно-правового розвитку системи публічного управління у сфері цивільного захисту. До 2004 року на вітчизняних теренах послуговувалися терміноконструкцією «цивільна оборона». Її визначення містилося в Законі України «Про цивільну оборону України» (від 03.02.1993 р. № 2974-ХІІ). Згідно з цим правовим актом *цивільна оборона України* представляла собою державну систему органів управління, сил і засобів, що створюються для організації та забезпечення захисту населення від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного, екологічного, природного та воєнного

характеру (*Закон України «Про цивільну оборону України», 1993*). Як бачимо, цивільна оборона передбачає застосування інституційною державною системою низки загальнодержавних заходів, у т.ч. оборонних. Свідченням цього є положення аналізованого закону, що закріпив за Кабінетом Міністрів України право приймати рішення про участь нашої країни в Міжнародній організації цивільної оборони та в операціях європейських держав з надання допомоги в разі стихійного лиха.

Згодом термін «цивільна оборона» був замінений у Законі України «Про правові засади цивільного захисту» (від 24.06.2004 р. № 1859-IV) на *«цивільний захист»*. Він розглядався як система організаційних, інженерно-технічних, протиепідемічних та інших заходів, які здійснюються з метою запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій, які загрожують життю та здоров'ю людей, завдають матеріальних збитків у мирний час і в особливий період (*Закон України «Про правові засади цивільного захисту», 2004*). Однак дія цього закону також була припинена у 2012 році, через прийняття Кодексу цивільного захисту України (*Кодекс цивільного захисту України, 2012*).

Тривалий період часу цей кодифікований акт визначав, що *цивільний захист* є функцією держави щодо захисту населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період (*Кодекс цивільного захисту України, 2012*). Проте у 2022 р. були внесені зміни до Кодексу цивільного захисту України, що забезпечили зміну змістовного навантаження терміну «цивільний захист» із *функції держави* на *систему заходів*. Уважаємо, що це є слушною корективою правової норми, оскільки існує Єдина державна система цивільного захисту.

У той же час, складності ситуації додає закріплення терміну *«громадська безпека»* поруч із «цивільним захистом» у вітчизняному правовому полі. У п. 23 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» визнано необхідність розробки Стратегії громадської безпеки та цивільного захисту (*Закон України «Про національну безпеку України», 2018*). Під громадською же безпекою законодавцем (у п. 3 ч. 1 ст. 1) розуміється захищеність життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод громадянина, забезпечення яких є пріоритетним завданням діяльності сил безпеки, інших державних органів та громадськості, які здійснюють узгоджені заходи щодо реалізації і захисту національних інтересів від впливу загроз (*Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України, 2021*).

У свою чергу, Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України (2021 р.) ґрунтується на принципі «комплексного підходу до формування *безпекового середовища»*

(*Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України, 2021*). Черговий термін, який виник на тлі гарантування національної безпеки України загалом і воєнної безпеки зокрема. На підтвердження наведемо положення ч. 2 ст. 28 Закону України «Про національну безпеку України»: «Стратегія воєнної безпеки України визначає шляхи досягнення цілей і реалізації пріоритетів державної політики у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва, зокрема: 1) безпекове середовище (глобальні, регіональні та національні аспекти) у контексті воєнної безпеки...» (*Закон України «Про національну безпеку України», 2018*). Проте підкреслимо, що воєнна безпека є пріоритетним завданням Міністерства оборони України, РНБО України, що визначено у ч. 1 ст. 28 цього закону.

У той же час, МВС України готується проєкт закону «Про безпекове середовище» (*МВС підготувало законопроект про безпечне середовище, 2023*). Зважаючи на положення цього документу та чинного законодавства у сфері національної безпеки України, уважаємо, що до нього слід внести зміни, прийнявши вищезазначений законопроект і закріпивши в ньому визначення більш ємного поняття «цивільна безпека». Це дасть змогу усунути правові колізії у площині визначення безпекового середовища. Допомогти в цьому може врахування положень Стратегії розвитку органів системи МВС України на період до 2020 р. (*Про схвалення Стратегії розвитку органів системи МВС, 2020*).

У продовження умовного плану дослідження відзначимо, що 08.11.2023 р. Парламент України ратифікував Угоду між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, з іншої сторони, щодо участі України в Механізмі цивільного захисту Союзу (*Про ратифікацію Угоди між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, 2023*). Цей захід засвідчує новий етап у розвитку організаційно-правових засад у межах обраної проблематики дослідження щодо формування системи публічної безпеки. У той же час, цей розвиток є ускладненим, зокрема, через обмеженість фінансового забезпечення, необхідного для імплементації Механізму цивільного захисту ЄС в Україні. Власне кажучи, ст. 1 аналізованої Угоди передбачено, що Україна бере участь як країна і *робить внесок* у Механізм цивільного захисту ЄС (*Про схвалення Стратегії розвитку органів системи МВС, 2020*). Це передбачено Рішенням № 1313/2013/EU про Механізм цивільного захисту Союзу у його найновішій редакції.

У межах ст. 3 аналізованої Угоди зазначено, що участь України в Механізмі залежить від фінансового внеску до нього, а також здійснення відповідних витрат на управління, виконання та функціонування згідно з загальним бюджетом Союзу. При цьому фінансовий внесок складається з: 1) операційного внеску; 2) плати за участь. Цей внесок складається з щорічного платежу, який здійснюється одноразово, і відповідно до запиту на отримання

коштів має бути сплачений не пізніше ніж через 90 днів після дати запиту. Щодо операційного внеску, то він має покривати операційні та допоміжні витрати Механізму, що покликано доповнити зобов'язання й асигнування на платежі до сум, внесених в бюджет ЄС. Прикметно, що операційний внесок здійснюється на основі ключа внеску, який визначається як співвідношення ВВП України за ринковими цінами до ВВП ЄС. Коригування цього ключа внеску викладено в Додатку I до цієї Угоди. Плата же за участь становить 4% річного операційного внеску, розрахованого відповідно до ст. 3 аналізованої Угоди. Плата вводиться поступово, як зазначено в Додатку I до цієї Угоди, у 2023 році 1,5%, у 2024 році 2%, у 2025 році 2,5%, у 2026 році 3%, а після 2027 року 4%. Плата за участь у Механізмі не підлягає ретроспективним коригуванням або виправленням. Усі внески України або платежі від ЄС, а також розрахунків сум, що підлягають сплаті або мають бути отримані, здійснюються в євро (*Про схвалення Стратегії розвитку органів системи МВС, 2020*).

У ст. 4 Угоди визначено, що участь України у Механізмі цивільного захисту в ЄС підлягатиме постійному моніторингу на основі партнерства за участю Комісії та України (*Про схвалення Стратегії розвитку органів системи МВС, 2020*). Правила щодо належного фінансового управління, включаючи фінансовий контроль, відшкодування та інші заходи протидії шахрайству стосовно фінансування ЄС згідно з аналізованою Угодою, викладені в Додатку II до цієї Угоди.

Згідно з Прикінцевими положеннями застосування цієї Угоди може бути зупинено ЄС у разі часткової або повної несплати фінансового внеску, який повинна сплатити Україна згідно з цією Угодою (*Про схвалення Стратегії розвитку органів системи МВС, 2020*). У разі несплати, що може суттєво загрожувати впровадженню та управлінню Механізму цивільного захисту ЄС, Комісія надсилає офіційний лист-нагадування. Якщо платіж не буде здійснено протягом 20 робочих днів після офіційного листа-нагадування, повідомлення про зупинення застосування цієї Угоди Комісія надсилає Україні офіційним листом, яке набирає чинності через 15 днів після отримання такого повідомлення Україною (*Про схвалення Стратегії розвитку органів системи МВС, 2020*).

Отже, аналіз наукових напрацювань дозволив визначити перспективні напрямки імплементації Механізму цивільного захисту ЄС в Україні: 1) правовий напрям, що передбачає імплементацію на її теренах норм міжнародного права у сфері цивільної безпеки; 2) кадровий напрям, що вимагає значного часу на реалізацію через тривалу підготовку та визнання вітчизняних фахівців як міжнародних експертів з цивільного захисту; 3) організаційно-інформаційний напрям, що безпосередньо пов'язаний із ресурсним забезпеченням, адже передбачає виважене використання матеріально-фінансових ресурсів для

підвищення поінформованості про надзвичайні ситуації, їхнє попередження тощо.

Досягнення очікуваних результатів у межах вищевказаних напрямків має відбуватися з урахуванням того факту, що Механізм цивільного захисту ЄС постійно вдосконалюється. Проте все ж таки його основні положення залишаються незмінними з моменту створення (у 2001 р.), і стосуються різних фаз циклу заходів щодо боротьби з надзвичайними ситуаціями. Зважаючи на це й ураховуючи інтеграційні прагнення України, вважаємо, що її завданням є реалізація таких блоків заходів:

1. Блок попередження. В Україні має бути створена Комісія, що повинна планувати й оновлювати (на регулярній основі) перелік природних та техногенних катастроф, які можуть вплинути на ЄС у майбутньому. Він повинен включати потенційні та реальні екологічні загрози, адже повномасштабна агресія РФ проти України нанесла шкоди кожному компонентові її екологічної сфери (рослинному й тваринному світові, атмосферному повітрю, ґрунтам та ін.). На наше переконання, ця Комісія також має підготувати національні плани щодо управління такими загрозами, а також викликами цивільній безпеці України. Мета цих планів полягає в тому, щоб передбачити загрози й оцінити їх наслідки для населення, а також розробити, вибрати та реалізувати заходи щодо скорочення та мінімізації таких ризиків. Вони також є основою інтеграції різних інструментів управління загрозами цивільній безпеці. Зобов'язання Комісії створити ці плани передбачає сприяння застосуванню систематичного та міжсекторального підходу до запобігання надзвичайним ситуаціям. Інформація, отримана таким чином, може бути використана для планування операцій з реагування у рамках Механізму цивільного захисту ЄС.

Цей блок заходів передбачає новий метод роботи, що надає можливість державі-члену ЄС попросити попереднього розміщення ресурсів у ситуації високого ризику. Досі Механізм цивільного захисту ЄС використовувався як відповідь на надзвичайні ситуації, які вже виникли. Саме держава, яка запитує допомогу, визначатиме «ситуації ризику» при зверненні за додатковою підтримкою. Попереднє ж розміщення ресурсів може бути здійснено за великого скупчення людей, наприклад під час проведення чемпіонату з певного виду спорту або Олімпійських ігор. Запит держави на попереднє розміщення ресурсів не є достатньою умовою для надсилання цих ресурсів – це можливо лише за умови підвищеної небезпеки в країні. ЦМІ пропонує список основних завдань для підтримки країни, що запитує міжнародну допомогу, і порядок забезпечення її ефективного використання.

2. Блок готовність і реагування. ЦМІ передбачає зміцнення свого штату співробітників фахівцями, які здатні вчасно підключатися до модулів реагування, регулювати розподіл гуманітарної допомоги тощо. За цих умов держави-члени отримуватимуть інформацію про всі

види допомоги (гуманітарної та рятувальної), яку направляє ЄС. Україна як член Механізму цивільного захисту має почати навчати таких фахівців уже сьогодні «актуальним» знанням. Крім того, Україні та її єдиній державній системі цивільного захисту (ЄДСЦЗ) потрібно розібратися з особливостями Інформаційної системи реагування на надзвичайні ситуації та лиха, що створена в межах Механізму цивільного захисту ЄС. Оскільки дана інформаційна система є інструментом ЄС для повідомлення про гуманітарну допомогу, і Україна має бути інтегрована в єдину платформу. Роль співробітників ЦМІ, яка полягає в основному в узагальненні інформації, що надається державами, які запитують допомогу та надають її, буде з часом розширюватися до консультування. І нашій державі також не варто стояти осторонь цих процесів, а розбиратися в їхніх аспектах. Адже експерти ЦМІ використовують сценарії ризиків та плани реагування на надзвичайні ситуації, ураховують потреби постраждалої держави, а також визначають, які конкретні ресурси мають бути виділені, зокрема державами-членами ЄС, Європейському центру реагування на надзвичайні ситуації.

3. Блок фінансової підтримки. Створення бази активів Європейського центру реагування на надзвичайні ситуації є однією із нових векторів упровадження Механізму цивільного захисту ЄС. Згідно з цим вектором держави-члени добровільно мають надавати свої ресурси як для модулів, так і для інших груп порятунку, а також допомогу в натуральній формі, щоб у разі виникнення надзвичайної ситуації ЦМІ, проаналізувавши потреби постраждалих країн, розподілив ресурси. Україні як державі-члену Механізму цивільного захисту слід бути готовою до виконання такого блоку заходів. Безперечно, вона матиме змогу призупинити надсилання своїх ресурсів, якщо на те є вагомі причини, але насамперед передбачається, що надані ресурси державою-членом знаходяться у розпорядженні ЦМІ. Держава, яка надає ресурси Центру реагування, може розраховувати на відшкодування до 100% витрат на транспортування, оскільки Європейська комісія бере участь у розподілі витрат.

4. Блок навчання. Програму навчання в рамках Механізму цивільного захисту ЄС, а також програму щодо узагальнення отриманого досвіду буде з часом розширюватися. Із початку 2023 року та ж Німеччина проводить тренінги для працівників служби цивільного захисту України з метою ознайомлення їх з особливостями Механізму цивільного захисту ЄС. Ці програми навчання включають матеріали щодо запобігання стихійним й антропогенним лихам, та іншим надзвичайним ситуаціям. Поступово формується тенденція, за якої групу експертів зі складання програми навчання, що призначається державами-членами ЄС, буде замінено розгалуженою мережею підготовки, в якій, крім експертів із цивільного захисту, будуть представники навчальних центрів та інших наукових установ.

Отже, за межами ЄС Механізм цивільного захисту може застосовуватися у фактичних і потенційних надзвичайних ситуаціях і не лише постраждалим державам для надання гуманітарної допомоги та публічної безпеки. І Україні надано значні можливості для забезпечення системи такої безпеки із застосуванням цього Механізму цивільного захисту, а також реалізації власних інтеграційних прагнень.

Висновки. На підставі проведеного дослідження можемо зробити такі висновки:

1. Конституційно закріплений інтеграційний вектор розвитку України, визначив завдання, які мають бути зреалізовані нею з метою гарантування безпеки в Європі загалом і на власних теренах. Одним із таких завдань визнано формування системи публічної безпеки, що передбачає забезпечення громадської безпеки та цивільного захисту. Виявлено, що серед науковців відсутній єдиний підхід до визначення понять «публічна безпека», «громадська безпека» і «цивільна безпека». Аналіз чинної правової бази України в цій сфері також дав змогу стверджувати про правову диференціацію у визначенні зазначених понять. На цій підставі запропоновано визначення поняття «публічна безпека». Дане визначення рекомендовано закріпити у чинному законодавстві України.

2. Систематизовано європейські практики забезпечення системи публічної безпеки, що відзначаються дуальністю. Власне, серед них є «проактивні» і «реактивні» практики, а також ті, дія яких поширюється тільки на країни-члени ЄС, і практики, що можуть застосовуватися поза межами європейської спільноти. Виявлено, що ці практики спрямовані на реалізацію проектів та ініціатив у сфері екологічної безпеки, розвитку web-економіки, зменшення ризиків надзвичайних ситуацій соціального характеру та ін. Упровадження цих європейських практик покликано унеможливити вияви соціальної апатії, невдоволення, хаосу, криз, конфліктів та ін. Аргументовано, що сьогодні для України особливого значення набувають «реактивні» практики, що передбачають оперативне реагування на зниження рівня публічної безпеки. Повномасштабна агресія РФ проти України зумовлює збільшення кількості загроз цій безпеці та надзвичайних ситуацій, самотужки нейтралізувати та ліквідувати які нашій державі складно, тому вона розраховує на механізми міжнародної допомоги. Одним із них є Механізм цивільного захисту ЄС. З'ясовано, що цей Механізм передбачає надання додаткової допомоги постраждалій країні (за її запитом) під час реагування на катастрофи.

3. Обґрунтовано, що досягнення інституційної спроможності у сфері публічної безпеки ставить перед Україною завдання щодо реалізації низки управлінських заходів. Наполягається, що першочерговими в реалізації є заходи кадрового й організаційно-правового спрямування, адже вони вимагають багато часу. Застосування методу історичної формалізації дозволило визначити етапи розвитку публічного управління у сфері публічної, громадської та

цивільної безпеки в Україні. Акцентовано, що сучасний етап розвитку правового забезпечення в цій сфері відзначається закладенням основ щодо імплементації Механізму цивільного захисту ЄС в Україні. Участь у ньому вимагає внесення членського внеску, що обчислюється із урахуванням річних показників ЄС. Уважаємо, що для України фінансове забезпечення як критерій участі в цьому Механізмі може стати дуже складним питанням. Тому подальші наукові дослідження в цій сфері слід зацентувати на визначенні засобів і ресурсів імплементації Механізму цивільного захисту ЄС в Україні.

References:

- Бульба В.Г., Оробей В.В. Європейська практика забезпечення розвитку соціальної інфраструктури сільських територій // Вісник Національного університету цивільного захисту України. 2023. Вип. 2 (19). С. 353-365. DOI 10.52363/2414-5866-2023-2-40.
- Ведель Ж. Адміністративне право Франції. 1974. С. 466.
- Доненко В.В. «Громадський порядок», «громадська безпека», «безпека дорожнього руху» як складові безпеки // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2011. № 4. С. 29-37. URL: <http://surl.li/qghvw>.
- Закон України «Про цивільну оборону України» від 03.02.1993 р. № 2974-XII. URL: <http://surl.li/bdrfp>.
- Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL: <http://surl.li/tcsi>.
- Закон України «Про правові засади цивільного захисту» від 24.06.2004 р. № 1859-IV. URL: <http://surl.li/qghew>.
- Кодекс цивільного захисту України. URL: <http://surl.li/giwu>.
- Корж Г.І. Розвиток ціннісного ставлення до власного здоров'я у майбутніх фахівців з цивільної безпеки: дис. ... доктор філ.: Львів. 2020. 232 с.
- Кривенда В.Ю. Форми і методи діяльності міліції громадської безпеки в сучасних умовах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07; Київський національний університет внутрішніх справ. Київ, 2009. 21 с.
- Кучеренко О.Ф. Функціонування термінологією «цивільний захист», «цивільна безпека» та «цивільна оборона» в сучасній українській термінології цивільного захисту // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2014. С. 127–129. URL: <http://surl.li/qghwh>.
- МВС підготувало законопроект про безпечне середовище. URL: <http://surl.li/qghff>.
- Міжнародна поліцейська енциклопедія : У 10 т. / Відп. ред. Ю.І. Римаренко, Я.Ю. Кондратьєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. К. : Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. Т. I. Теоретико-методологічні та концептуальні засади поліцейського права та поліцейської деонтології. 1232 с.
- Михайлов В. Поняття «безпека» і «цивільна безпека» у міждисциплінарному науковому дискурсі // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. 2021. Том 17. № 1. С. 77–89. [https://doi.org/10.35387/od.1\(17\).2020.77-89](https://doi.org/10.35387/od.1(17).2020.77-89).
- Небеська М.С. Органи внутрішніх справ як суб'єкти забезпечення прав і свобод людини у сфері охорони громадського порядку та громадської безпеки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07; Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2011. 20 с.
- Ольховський Є.Б. Адміністративно-правові засоби забезпечення громадської безпеки в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07; Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Харків, 2004. 12 с.
- Піх Н.С. Генеза наукової думки щодо поняття «громадська (публічна) безпека» // Державне управління: удосконалення та розвиток. № 10, 2015. URL: <http://surl.li/qghfm>.
- Помаза-Пономаренко А.Л. Соціальний розвиток і безпека регіонів: державно-управлінські аспекти : монографія. Харків: Видавництво «Діса плюс», 2017. 270 с.
- Про ратифікацію Угоди між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, з іншої сторони,

щодо участі України в Механізмі цивільного захисту Союзу. URL: <http://surl.li/qghfq>.

Про схвалення Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.11.2017 р. № 1023-р. URL: <http://surl.li/gilfc>.

Ремез О.Л. Цивільна безпека через призму реалізації закону України «про звернення громадян» : I International Scientific and Practical Conference «Débats scientifiques et orientations prospectives du développement scientifique». 2021. С. 83–84. <https://doi.org/10.36074/logos-05.02.2021.v2.26>.

Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України від 29.06.2021 р. URL: <http://surl.li/qghfz>.

Фатхутдінов В.Г. Місце громадської безпеки в системі національної безпеки // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки» Т. 2. 2014. № 3. URL: <http://surl.li/qghfz>.

Ширшикова Р.М. Сутнісно-функціональний аналіз категорій громадського порядку та громадської безпеки // Суспільство. Держава. Управління. Право. Науковий журнал. 2012. № 1. URL: <http://surl.li/qghgl>.

A Short Guide to the EU. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2023. 32 p. URL: <http://surl.li/qghgp>.

Berg L.A. (2020). Civil-Military Relations and Civil War Recurrence: Security Forces in Postwar Politics // Journal of conflict resolution. Vol. 64 (7-8). pp. 1307-1334. <https://doi.org/10.1177/0022002720903356>.

Brazova Vera-Karin (2014). Polskie bezpieczeństwo cywilne w kontekście regionalnym // Przegląd Strategiczny. № 43. 10.14746/ps.2014.1.5. DOI: 10.14746/ ps.2014.1.5.

Council Decision of 5 March 2007 establishing a Civil Protection Financial Instrument // Ibid. Series L. 2007. № 71. 10 March.

Decision № 1313/2013/EU of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 on a Union Civil Protection Mechanism. URL: <http://surl.li/qghgu>.

Elomaa T., Halonen A. (2007). Eurobalic Survey: Civil Protection Research in the Baltic Sea Region // University of Helsinki, Aleksanteri Institute. URL: <http://surl.li/qghgx>.

GLOSSARY of the European Convention on Human Rights. URL: [http://surl.li/qghhb](https://rm. Dworki S.E. (2011). Zarzdzanie logistyką bezpieczeństw cywilnego – zarys problemu // Zeszyty Naukowe SGSP / Szkoła Główna Służby Pożarniczej. Pp. 19–39.</p><p>Gołębiowska A. (2016). Poszanowanie prawa do wolności i bezpieczeństwa osobistego w Konstytucji Rporaz w aktach prawa międzynarodowego // Ogólnopolska konferencja naukowa «Wyzwania bezpieczeństwa cywilnego». URL: <a href=).

Górski S. Projekty badawcze realizowane w obszarze ochrony ludności – wybrane zagadnienia // BITP. 2016. Vol. 42, Issue 2. pp. 33-42. URL: <http://surl.li/qgihl>. DOI: 10.12845/bitp.42.2.2016.3.

Good Examples on Barrier Free Nature Experience / Education in Europe. URL: <http://surl.li/qghhh>.

Hojtink M. (2014). Capitalizing on emergence: The "new" civil security market in Europe // Security dialogue. 45 (5) , pp. 458-475. <https://doi.org/10.1177/0967010614544312>.

Kalogiannidis S., Paschalidou M. and Chatzitheodoridis F. (2023). Relationship between Cyber Security and Civil Protection in the Greek Reality // Applied sciences-basel. 13 (4). <https://doi.org/10.3390/app13042607>.

Kirchner E.J., Fanoulis E. and Dorussen H. (2015). Civil security in the EU: national persistence versus EU ambitions? // European security. Vol. 24 (2). pp. 287-303. DOI:10.1080/09662839.2014.968133.

Koziej S. (2011). Bezpieczeństwo: istota, podstawowe kategorie i historyczna ewolucja // Bezpieczeństwo narodowe. Tom 18. Wydanie 2. Pp. 18–39.

Nationaler Aktionsplan 2.0. URL: <http://surl.li/qghhn>.

The Joint Statement by the Council and the Representatives of the Governments of the Member States meeting within the Council, the European Parliament and the European Commission // Official Journal of the European Union. Series C. 2008. № 25. 30 Jan.

Vodenitcharov A. (2015). Civil aspects of national security // 21st international conference the knowledge-based organization. 21 . pp. 143-147. DOI: <https://doi.org/10.1515/kbo-2015-0023>.